

اظهار نظر کارشناسی درباره:
«طرح اصلاح موادی از قانون رسیدگی به تخلفات و
جرایم در آزمون‌های سراسری»

مشخصات طرح

دوره یازدهم - سال اول

شماره ثبت:
۷۶۳

مشخصات گزارش

دفتر مطالعات فرهنگ و آموزش

تهیه و تدوین:

یوسف زراعت‌کیش

ناظران علمی:

موسی بیات

کمیل قیدرلو

شماره مسلسل:

۲۷۰۱۸۲۸۴

تاریخ انتشار:

۱۴۰۱/۴/۸

مقدمه

طرح اصلاح موادی از «قانون رسیدگی به تخلفات و جرایم در آزمون‌های سراسری» با ۶ ماده و در راستای رفع ایرادها در تاریخ ۱۴۰۰/۱۱/۰۲ اعلام وصول شده است.

رقابت شدید برای ورود به آموزش عالی موجب شده است تعداد معدودی از داوطلبان از روش‌های نامتعارف برای ورود به آموزش عالی کشور و اخذ رتبه‌های بهتر استفاده کنند. یکی از اقدامات این دسته از داوطلبان انجام تخلف و تقلب در آزمون است که باعث تصویب «قانون رسیدگی به تخلفات و جرایم در آزمون‌های سراسری» در سال ۱۳۸۴ شد. هرچند این قانون با هدف تقویت عدالت آموزشی تصویب شده است، اما با گذشت قریب به دو دهه از تصویب قانون مذکور مشکلات و چالش‌های اجرایی آن به خوبی نمایان شده است. همچنین، تحولات فناوری اطلاعات از یک سو موجب پدیدار شدن وسایل پیشرفته قابل استفاده در تقلب و تخلف در آزمون‌ها شده و از سوی دیگر با ایجاد امکان ثبت نام برخط و بارگذاری مدارک الکترونیکی، موارد تخلف جدیدی را به وجود آورده است که در قانون پیش‌بینی نشده است. از همین رو ضرورت دارد که قانون مذکور مورد بازنگری و اصلاح قرار گیرد.

ایرادها و چالش‌های قانون

یکی از چالش‌های اساسی قانون فوق شیوه اجرای ماده (۱۱) این قانون است. در این ماده آمده است در صورتی که بین نمرات و رتبه اکتسابی یک داوطلب و سوابق تحصیلی وی مغایرت‌های غیرمتعارف مشهود و اساسی وجود داشته باشد، از داوطلب از یک یا چند درس عمومی و اختصاصی امتحان مجدد به عمل آید. شیوه اجرای این ماده تاکنون به این صورت بوده که افرادی که شرایط ماده (۱۱) در مورد آنها صدق می‌کند پس از اعلام نتایج نهایی و قبولی در آزمون و در شرایطی که در حال گذراندن دوره تحصیلات عالی خود هستند، برای شرکت در آزمون مجدد فرا خوانده می‌شوند. این افراد ممکن است دانشجویانی باشند که در سال اول، دوم و یا حتی بالاتر تحصیل خود هستند. این افراد بیشتر از رشته‌های پرمقتضای مانند پزشکی، دندانپزشکی و داروسازی هستند. دلیل دعوت آنها مغایرت‌های موضوع ماده فوق عنوان شده است. برای مثال دانشجویان سال اول یا دوم پزشکی به دلیل مغایرت‌های مطرح شده، به آزمون مجدد دعوت می‌شوند که در بیشتر از ۹۵ درصد موارد - به دلیل عدم دستیابی به نمرات حدنصاب - به محرومیت از ادامه تحصیل این افراد منجر می‌شود. این امر موجب فشارهای روانی مضاعف و شدید بر این دسته از دانشجویان و خانواده‌های آنان می‌شود همچنین، تبعات این اقدام گاهی به خودکشی و اعتراضات اجتماعی ختم می‌شود.

ازسوی دیگر این اقدام سبب اتلاف بودجه عمومی دولت نیز می‌شود، زیرا منابع قابل توجه دولتی صرف هزینه تحصیل این افراد شده است. همه این تبعات به این دلیل است که در ابتدا قبولی این افراد اعلام می‌شود و در زمان فراخوان برای آزمون مجدد، دانشجو هستند، به عبارت دیگر اعلام مغایرت‌های علمی مدنظر ماده (۱۱) دیر هنگام انجام می‌شود. با این تفصیل روشن است اگر تشخیص و اعلام مغایرت رتبه و سوابق داوطلبان قبل از اعلام نتایج نهایی و قبولی داوطلبان انجام شود از تبعات فوق جلوگیری می‌شود. بنابراین، تعیین بازه زمانی برای رسیدگی به تخلفات موضوع این ماده و یا تغییر تفسیر و برداشت از کلمه «داوطلب» در ماده (۱۱) قدم اساسی در اصلاح این قانون است.

علاوه بر ایرادهای فوق در برخی مواد و بندهای دیگر این قانون ابهام‌ها و ایرادهایی وجود دارد که اجرا و اعمال صحیح قانون را با اشکال مواجه می‌کند از قبیل:

۱. سکوت قانون در خصوص سایر آزمون‌ها مانند آزمون‌های استخدامی در ماده (۱). باید توجه داشت آزمون‌های سراسری فقط آزمون‌های ورودی دانشگاه‌ها نیستند و آزمون‌هایی از قبیل آزمون‌های استخدامی، آزمون وکالت و غیره به صورت سراسری برگزار می‌شوند. این ماده به گونه‌ای نوشته شده است که تسری آن به انواع دیگر آزمون‌های سراسری محل ابهام است.

۲. در بند «۲»^۱ ماده (۳) مسئول اجرایی آزمون‌های دستگاه، مبهم است. توضیح اینکه در خصوص وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به عنوان دستگاه ذی ربط، بندهای «۱» و «۲» اشاره به رئیس سازمان سنجش دارند که منطقاً صحیح نیست. بنابراین، بند «۲» باید اشاره به مسئول دیگری داشته باشد که باید در قانون به صورت شفاف بیان شود.

۳. یکسان بودن رئیس هیئت بدوی موضوع ماده (۳) با رئیس هیئت تجدیدنظر است که عادلانه به نظر نمی‌رسد و بهتر است متفاوت باشند.

۴. عدم تصریح به قابل تجدیدنظر بودن آرای هیئت‌های تجدیدنظر در مراجع قضایی است که الحاق این مورد پیشنهاد می‌شود.

۵. عدم ضمانت اجرایی و بازدارندگی در خصوص متخلفان غیرداوطلب موضوع بند «ب» ماده (۵) است که تعیین جریمه متناسب با تخلف این دسته از متخلفان، پیشنهاد می‌شود.

متن طرح:

طرح اصلاح موادی از «قانون رسیدگی به تخلفات و جرایم در آزمون‌های سراسری»

ماده (۱) - ماده (۱) «قانون رسیدگی به تخلفات و جرایم در آزمون‌های سراسری» به صورت زیر اصلاح می‌شود:

ماده (۱) - منظور از «آزمون سراسری» در این قانون عبارت است از کلیه آزمون‌هایی که جنبه ملی و همگانی دارد و توسط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری یا وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی یا وزارت آموزش و پرورش یا دانشگاه آزاد اسلامی یا سایر دستگاه‌های مصرح در ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری برگزار می‌گردد، از قبیل آزمون ورودی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور و آزمون‌های استخدامی.

ماده (۲) - بند «۲» ماده (۳) این قانون به صورت زیر اصلاح می‌شود:

۲. مسئول اجرایی آزمون‌های مرکز، سازمان یا واحد متخصص سنجش و پذیرش که از طرف دستگاه‌های موضوع ماده (۱) آزمون را برگزار می‌کنند.

ماده (۳) - ردیف ۱ بند «ب» ماده (۵) این قانون به صورت زیر اصلاح می‌شود:

۱. ارائه یا بازگذاری مدرک یا گواهی مجعول یا تصویر گواهی مجعول اعم از الکترونیکی و فیزیکی برای شرکت در آزمون

۱. مسئول اجرایی آزمون‌های دستگاه ذی ربط.

ماده (۴) - ردیف ۲ بند «ب» ماده (۵) این قانون به صورت زیر اصلاح می شود:

۲. تبانی هر شخصی با داوطلبان یا افراد خارج از حوزه امتحانی یا دست‌اندرکاران آزمون از قبیل عوامل اجرایی و طراحان سؤال برای تخلف در آزمون.

ماده (۵) - بندهای «د»، «ه» و «و» ماده (۵) این قانون به صورت زیر اصلاح می شود:

د) کمک هر شخصی به داوطلب خارج از ضوابط برگزاری آزمون جهت پاسخ به سؤالات.

ه) دسترسی غیرمجاز هر شخصی به اطلاعات مربوط به داوطلبان یا استفاده غیرمجاز از آنها.

و) هرگونه تغییر غیرمجاز سؤالات، اوراق و پاسخنامه‌های داوطلبان یا سایر مدارک و دفاتر مربوط به آزمون توسط هر شخصی.

ماده (۶) - ماده (۱۱) این قانون به صورت زیر اصلاح می شود:

ماده (۱۱) - چنانچه با بررسی‌های فنی و علمی، بین نمرات و رتبه اکتسابی داوطلبی و سوابق تحصیلی وی مغایرت‌های غیرمتعارف مشهود و اساسی از قبیل عدم تطابق معدل دیپلم و دوره پیش‌دانشگاهی با نمره و رتبه اکتسابی در آزمون، و همزمان مشابهت در پاسخ‌های غلط داوطلب فوق با سایر داوطلبان وجود داشته باشد، با تأیید هیئت‌های بدوی رسیدگی به تخلفات در آزمون‌ها از داوطلب از یک یا چند درس عمومی و اختصاصی امتحان مجدد به عمل می‌آید. تعیین وضعیت نهایی آزمون این داوطلب، براساس نتایج حاصل از امتحان مجدد برعهده هیئت‌های بدوی می‌باشد. نتایج بررسی‌های موضوع این ماده حداکثر قبل از اعلام نتایج نهایی آن آزمون باید مشخص شود.

بررسی کلیات طرح

همان‌طور که پیش‌تر گفته شد، تجربه اجرای «قانون رسیدگی به تخلفات و جرایم در آزمون‌های سراسری» حکایت از ایجاد تبعاتی است که موجب لطمه به آبرو و حیثیت خانوادگی برخی از داوطلبان و پذیرفته‌شدگان آزمون سراسری ورود به دانشگاه‌ها و سایر مراکز آموزش عالی و پژوهشی کشور، شده است که نتیجه آن ایجاد آسیب‌های روانی شدید برای داوطلبان مخاطب این قانون و خانواده‌های آنان است. این تبعات ناشی از شیوه اجرای ماده (۱۱) این قانون است که مقرر کرده است در صورتی که بین نمرات و رتبه اکتسابی یک داوطلب و سوابق تحصیلی وی مغایرت‌های غیرمتعارف مشهود و اساسی وجود داشته باشد، از داوطلب از یک یا چند درس عمومی و اختصاصی امتحان مجدد به عمل آید. با توجه به اینکه ماده (۱۱) این قانون در طرح حاضر اصلاح شده است بزرگ‌ترین نقطه قوت این طرح و رافع بخش عظیمی از تبعات اجرای این قانون است.

علاوه بر آنچه گذشت روش‌های تقلب و تخلف با گذشت زمان و تحولات فناوری اطلاعات تغییر کرده و در موارد زیادی پیچیده‌تر شده و لازم است برای به‌روز شدن قانون با توجه به تحولات روز اقدام کرد. همچنین، ایرادهایی نظیر عدم توجه قانون به تخلفات در سایر آزمون‌های ملی نظیر آزمون‌های استخدامی وجود داشت که در صورت تصویب این طرح موارد فوق نیز مرتفع خواهد شد.

با توجه به توضیحاتی که در فوق آمده است تصویب کلیات این طرح پیشنهاد می‌شود.

بررسی جزئیات طرح: - ماده (۱) این طرح، با توسعه تعریف «آزمون سراسری» قانون را به کلیه آزمون‌هایی که جنبه ملی و همگانی دارند، تعمیم می‌دهد که مثبت ارزیابی می‌شود و سایر آزمون‌ها مانند آزمون‌های استخدامی را از بن بست رسیدگی به تخلفات خارج می‌کند.

- ماده (۲) طرح با اصلاح بند «۲» ماده (۳) قانون، مسئول اصلی اجرایی آزمون‌ها را از ابهام خارج می‌کند. مثلاً در خصوص آزمون سراسری ورود به دانشگاه مسئول اصلی وزارتخانه علوم، تحقیقات و فناوری خواهد بود که این امر نظارت بر اجرای قانون را تسهیل می‌کند.

- ماده (۳) تکلیف مجریان در خصوص بارگذاری مدارک الکترونیکی مجعول توسط داوطلبان را به روشنی تعیین می‌کند که به دلیل رایج نبودن ثبت نام‌های الکترونیکی (برخط) در زمان تصویب قانون، ظاهراً این نوع تخلف پیش‌بینی نشده است. اما، از آنجایی که نوع مدرک به لحاظ فیزیکی و یا الکترونیکی بودن موضوع این ماده نبوده است، قانون به همه انواع مدارک مجعول قابل تعمیم است.

- ماده (۴) طرح به روشنی سایر افرادی را که در تخلف و تقلب با داوطلبان همکاری می‌کنند را متخلف دانسته است که در متن اصلی نیز همین‌طور بوده است. بنابراین، نیازی به اصلاح این ماده نیست.

- ماده (۵) مانند ماده (۴) در پی آن است که از تعمیم جرایم موضوع این قانون به سایر افراد غیرداوطلب که در تخلف آزمون‌های سراسری مشارکت دارند، ابهام‌زدایی کند. اما، به دلیل اینکه این ماده را می‌توان به همه افراد اعم از داوطلب و غیرداوطلب تعمیم داد، نیاز به اصلاح ندارد.

جمع‌بندی و پیشنهاد

همان‌طور که پیش‌تر گفته شد «قانون رسیدگی به تخلفات و جرایم در آزمون‌های سراسری» دارای ایرادهایی است که خود را در اجرا نشان داده است. از جمله این ایرادها ابهام و اشکال در ترکیب اعضای هیئت‌های بدوی و تجدیدنظر، سکوت قانون در خصوص سایر آزمون‌های سراسری مانند آزمون‌های استخدامی و غیره است. اما، مهم‌ترین ایراد و ابهام در «قانون رسیدگی به تخلفات و جرایم در آزمون‌های سراسری» مربوط به ماده (۱۱) این قانون است که بازه زمانی رسیدگی به تخلفات موضوع این ماده را مشخص نکرده است و موجب شده پیامدهای زیان‌باری برای مضمولان این ماده و خانواده‌های آنان به وجود آید که در صورت تصویب طرح حاضر تبعات اجرای این قانون از جمله تبعات اجتماعی آن مناسب‌تر خواهد شد. در واقع طرح حاضر قانون را به گونه‌ای اصلاح می‌نماید که اگر در نتایج آزمون یک داوطلب «مغایرت‌های غیرمتعارف مشهود و اساسی از قبیل عدم تطابق معدل دیپلم و دوره پیش‌دانشگاهی با نمره و رتبه اکتسابی در آزمون» وجود داشته باشد، و نسبت به انجام تخلف در آزمون تردید جدی وجود داشته باشد؛ سازمان سنجش و هیئت‌های بدوی مکلف شوند کلیه اقدامات لازم جهت رسیدگی به مغایرت‌های مشخص شده (شامل انجام آزمون مجدد و بررسی هیئت بدوی) را در بازه زمانی مشخص و تا قبل از اعلام نتیجه نهایی آزمون به انجام رسانند.

البته ایرادهای دیگری نظیر عدم تصریح قانون بر قابل تجدیدنظر بودن آرای هیئت‌های بدوی و تجدیدنظر در مراجع قضایی و سکوت قانون در خصوص نوع و میزان جریمه متخلفان غیرداوطلب بند «ب» ماده (۵)، وجود دارد که پیشنهاد می‌شود هر دو مورد در طرح حاضر لحاظ شوند.

با توجه به آنچه گذشت تصویب این طرح پس از اصلاحات زیر پیشنهاد می‌شود.

پیشنهاد‌های اصلاحی

الف) حذف مواد (۳)، (۴) و (۵).

ب) یک تبصره به‌عنوان تبصره «۱» به ماده (۶) قانون الحاق می‌شود:

تبصره «۱» - چنانچه مرتکب رفتار ردیف ۲ از بند «ب» ماده (۵) این قانون شخصی غیر از داوطلب یا اشخاص موضوع ماده (۱۲) این قانون باشد به جریمه نقدی از ۱۰.۰۰۰.۰۰۰ تا ۵۰۰.۰۰۰.۰۰۰ میلیون ریال محکوم می‌شود.

ج) تبصره ماده (۶) قانون به‌عنوان تبصره (۲) همین ماده به‌صورت زیر اصلاح می‌شود:

تبصره «۲» - آرای هیئت‌های بدوی جز در مورد مضمولان بند «ب» ماده (۶) این قانون قابل تجدیدنظرخواهی در هیئت تجدیدنظر رسیدگی به تخلفات در آزمون‌ها می‌باشد. آرای هیئت تجدیدنظر قابل شکایت در دیوان عدالت اداری است.